

"מפרי הארץ"

"ראש השנה"

טור: רוחצין ומסתפרין ע"פ המדרש א"ר סימון כתיב כי מי גוי גדול וגומר ר' חנינא ור' יהושע אומרין איזו אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אלהיה פי' מנהגיו ודיניו שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואין חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו אבל ישראל אין כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין צפרניהם ואוכלין ושותין ושמחים בר"ה לפי "שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס" לפיכך נוהגין לספר ולכבס בער"ה ולהרבות מנות בר"ה ומכאן תשובה למתענין בר"ה. {סימן תקפ"א (וכן כתב הירושלמי ראש השנה פרק א' הלכה ג')} }

מצד שני מצינו כלי יקר שאומר הפוך שאין לנו לסמוך שיש לנו אב רחמן שלא יעשה לנו דבר אלא כמו שמצינו בבן סורר שאביו ואמו מוצאים אותו אל שער העיר לסקילה.

כלי יקר פרשת כי תצא : אך קשה לי וכל ישראל ישמעו, וכל הבנים הוה ליה לומר כי אין צורך לפחד זה כי אם לבנים. ובספר הזהר דרש פרשה זו על כל ישראל ואני אומר שאין צורך בזה כי גם מפשוטה של הפרשה יש מוסר נפלא לכל ישראל שנקראו בנים לאל חי ויש לחוש שיסמכו על זה ויאמרו מאחר שאנחנו בניו אם כן ודאי אם יהיו בנים סוררים לא יביט און ביעקב וירחם עליהם כרחם אב על בנים ויותר להם כדרך שהאב מוותר לבנו ויאמרו הקדוש ברוך הוא וותרן, וכן אמר משה "בניו מומם" (דברים לב ה), רצה לומר מה שקראם בניו זהו מומם כי סמכו על זה ועשו עבירות חבילות חבילות ובטחו באביהם שלא ימסרם ביד מדת הדין, על כן כתבה התורה שהדין דין אמת שאפילו האב חייב להביא את בנו לבית דין ולמסרו למיתה ועל ידי זה ישמעו פרשה זו כל ישראל ויראו את ה' ולא יסמכו על מה שקראם בנים כי גם בבית דין שלמטה חייב האב למסור את בנו לבית דין וכן הדין גם בבית דין שלמעלה:

אם כן קשה : מה היא ההרגשה הנכונה ליום הדין האם הגישה היא פחד או שלוה ורוגע וביטחון שיעשה לנו נס?

והנקודה היא "להתמקד" : היינו במה שעומד לפנינו אם לעשות מצוות או עבירות אי אפשר לסמוך שיש אב רחמן וזה כולל גם אם לעשות תשובה או לא, אולם כשעומדים לפני יום הדין ואין כאן שאלה אם לעשות מצוות או עבירות אלא רק שאלות של הרגשות כמה ואיך לפחד פה בא הטור ואומר שאנחנו יודעים שיעשה לנו נס.

{ויש לחדד את הדברים שאם הפחד גורם להתעוררות של תשובה היא נהדרת אולם אם היא מהווה גורם מתחים כאן אמר הטור את דבריו.}

ועיין ביפה מראה שהקשה קושייה עצומה על דברי הירושלמי:

הרי הרשעים נכתבים למיתה וכל מי שאינו מאמין בעצמו "איך ישליו" ?

ועוד קשה שלמעשה כתב השערי תשובה שאדם צריך לפחד בראש השנה ?

ספר שערי תשובה : {שער ב החלק החמישי} בעשרת ימי תשובה, הירא את דבר השם, לבו יחיל בקרבו, בדעתו שכל מעשיו בספר נכתבים, ובעת ההיא האלקים יביא במשפט את כל מעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע, כי האדם נדון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכפורים. ובעת אשר ידע האדם כי יביאו את דינו לפני מלך בשר ודם, הלא יחרד חרדה גדולה וישית עצות בנפשו, ובכל דרכי חריצות יחיש מפלט לו, ולא תעלה על רוחו לפנות על ימין או על שמאל ולהתעסק ביתר חפציו, ולא ישגיח לפתח ולשדד אדמתו, ולא יפנה דרך כרמים, ולא יתרפה ביום צרה מהכין לב להנצל כצבי מיד. לכן מה נואלו היוצאים לפעלם ועבודתם עדי ערב, בימים הנוראים ימי הדין והמשפט, ואינם יודעים מה יהיה משפטם! הלא להגותם יהגה לבם ביום שידובר בם, שנאמר (שיר השירים ח, ח): "מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה".

כתב בספר היראה: משנכנס אלול עד מוצאי יוה"כ יהא חרד וירא מאימת הדין.

תירץ הסבא מקלם: שכלל ישראל בטוח הוא שיצא זכאי במשפט אבל כל יחיד ויחיד עומד הוא בסכנה גדולה וחייב ליראה ולפחד מאימת הדין. {אור יחזקאל עמוד נו'}

(היינו שכל אחד ואחד צריך להיות בכלל הכלל והוא שדואג על טובות הכלל)

"כתיבה וזוטימה טובה!"

"מפרי הארץ"

ומסופר שמרן הגרא"מ שך: ראה את הבריסקר רוב כמה ימים לפני ראש השנה נרעש ונפחד ורצה לנחמו ולעודדו והזכיר לו את דברי הירושלמי הנ"ל והראה לו הגרי"ז את פירוש המשניות להרמב"ם בסוף ראש השנה

פירוש המשניות לרמב"ם מסכת ראש השנה פרק ד

לפי שאין קורין הלל לא בראש השנה ולא ביום הכפורים, לפי שהם ימי עבודה פחד והכנעה לפני ה' מברח ומנוס איליו ותשובה ותחנונים ובקשת כפרה וסליחה.

וכן לשון רבי שלמה איבן גבירול "אברח ממך אילך".

והבריסקר רוב הקשה מה שייך לברוח ממנו איליו ?

וביאר: שהרי מידת הביטחון מקומה דווקא שהמצב חמור ונראה לאדם שאין תקווה ואף על פי כן בוטח הוא בהקב"ה שיושיעו אבל כאשר האדם שליו ורגוע וחושב שעל פי הטבע תהיה לו ישועה אין בכלל ביטחון וממילא בראש השנה כולם עומדים במצב סכנה מחמת הדין ואנחנו בורחים מה' ולה' ואנחנו סמוכים שהוא ישיע אותנו.

וההדגש הוא: שרק מי שהוא במצב של בריחה איליו ית' בראש השנה יכול להיות בטוח שה' ישיע אותו.

והוסיף הגר"ש פינקוס: שכל צרה שבאה על האדם יש לו להכיר את גודל הצרה שרק על ידי הכרה זו תהיה לו ישועה ולא להתעלם ממנה.

ויש להוסיף שמצינו אצל יעקב אבינו ויירא וייצר ופירוש רש"י שמא יגרום החטא ולכאורה הוא פלא שהרי ניכר לכאורה כאן חסרון במידת הביטחון וביאר הגאון רבי אליהו ברוך פינקל דלפי מה שביאר הבריסקר רוב בכדי להגיע למדרגה של ביטחון צריך להכיר את גודל הסכנה וממילא יעקב אבינו הגיע להכרה שלא מגיע לו כלום בגלל החטאים וזה התורה כותבת ואחרי זה פשוט שיעקב בטח בה' .

והנה בראש השנה העבודה היא מלכיות ובמלכיות יש שני חלקים האחד שמלך במשפט יעמיד ארץ היינו שיש לו את היכולת לדון כל אחד ולהענישו והשני הוא שהמלך הוא היחידי שיכול לנהוג לפנים משורת הדין לרחם עלינו ולחוס "מי יאמר לו מה תפעל".

ומסביר רב אלה ברוך שהעבודה לפחד בראש השנה ושוב לבטוח בה' היא ממש העבודה של מלכיות .

ומצינו עוד מקורות שהיו בורחים

פרשת בראשית: "וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל יְקֹוֹק אֱלֹהִים מְתַהַלֵּה בְּגִן עֵדֶן לְיוֹם הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְקֹוֹק אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן וַיִּקְרָא יְקֹוֹק אֱלֹהִים אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה לֹא אֵיכָה וַיֹּאמֶר אֶת-קִלְקֶלֶךָ שָׁמַעְתִּי בְּגִן וַאֲיָרָא כִּי-עֵרַם אָנֹכִי וְאֶחָבֵא"

יונה פרק א: "וַיִּקְרָא יוֹנָה לְבָרְכֹם תְּרִשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְקֹוֹק וַיֵּרֶד יָסוֹ וַיִּמְצָא אֹנִיָּהוּ בָּעָה תְּרִשִׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לְבֹא עִמָּהֶם תְּרִשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְקֹוֹק"

תהלים פרק קלט: "אָגַה אֶלְךָ מְרוֹמְךָ אֶלְכָה מִפְּנֵיךָ אֶבְרַח אִם-אֶסְקֶה שְׁמַיִם שָׁם אָתָּה וְאַצִּיעָה שְׂאֻל הַנֶּבֶל"

מדרש תנחומא: (פרשת תזריע סימן ט) התחיל מסיח עמו אולי יעשה תשובה שנאמר (בראשית ג) ויקרא ה' אלהים לאדם ויאמר לו איכה אן את, ואין ה' אלא מדת רחמים שנאמר (שמות לד) ה' ה' אל רחום וחנון, הקדים מדת הרחמים למדת הדין שיעשה תשובה.

"נמצינו למדים": שטבע האדם משורשו בורח מה' מתוך בושה מחטאו שאיך יעמוד לפניו ית' ולומדים מתנחומא שאין הדרך כן בבריחה אלא אילך אברח בתשובה.

"ועולה מן הדברים שברחה מה' היא מדריגה" כיון שהוא מכיר בחומרת חטאיו ופשעיו וגודל עונשו ופגמו ועדין הוא מאושר כבן כמו שכתוב בירושלמי, וכמו שאמר הבריסקר רוב "אילך וממך אברח" והיינו: שתמיד שרויים בו ית' רק צריך הכרה בו .

(38)
"מפרי הארץ"
הלכה

אורזו זויים

א' אדם שאמר לפני ראש השנה המלך הקדוש במקום האל הקדוש האם חוזר?

תשובה: לא כי כשאומר המלך כולל בתוכו גם את האל מה שאין כן בעשיית שיש דין לומר המלך {עיין מחזור המפורש מוצאי יום כיפור בשם השבת הלוי}

ב' טעה ולא אמר יעלה ויבא בליל ראש השנה האם יחזור?

תשובה: לא חוזר, מחלוקת {השער הציון והחיי אדם (עיין משנ"ב סימן תקפ"ב ס"ק ד')}

זויען ביעפ"ט

א' אחד שלא שילם על השופר האם יש דין לכם ?

תשובה: אין דין לכם (עיין גמרא פסחים)

ב' התוקע בשופר שמופקד בידו האם יוצא ידי חובה ?

תשובה: מצווה הבאה בעבירה ולא יוצא. [עיין משנ"ב שו"ע תקפ"ו ס"ק ז'] (וש"ע חושן משפט רצב')

אבן העזר

א' כהן של קהילה בחוץ לארץ שבא איליו יהודי בערב ראש השנה ואמר לו שאמו גרושה האם הוא נאמן או שחוששים לו?
תשובה: לא נאמן, (עיין אבן העזר סימן ג'ד')

ב' האם חתן לובש קיטל בראש השנה כשהוא עולה חזן ? (וכשלא עולה חזן יש מנהגים)

תשובה: כן. (עיין סימן תקפ"א)

יורה דעה

א' האם בחורה יכולה לשלוח את אביה להתיר לה נדרים והאם אישה את בעלה להתיר נדרים ?

תשובה: בחורה לא ואישה כן (עיין יורה דעה סימן רכב')

ב' האם ראוי לעשות פרזבול קודם ראש השנה ?

תשובה: לא צריך ויש מהדרים לעשות אבל מספיק למסור את החובות בעל פה (מקור סימן סז')

פרשת העקרה

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יִצְחָק אֶל-הַנְּעִיר וְאֵל תַּעֲשֶׂה לּוֹ מְאוּמָה כִּי־עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי-יִרְאֶה אֱלֹהִים אֶתְּךָ וְלֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת-בְּנִיךָ אֶת-יְחִידְךָ מִמֶּנִּי"

"וַיֵּשֶׂא אַבְרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיִּרְאֵהוּ אֱלֹהֵי אֱחָרָיִם אֲחֵרִים בְּסָבִיב בְּקִרְבָּיו וַיִּלֶּךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת-הָאִיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלְהָ תַּחַת בְּנוֹ"

ויש לעיין : כאן אחרי שהקב"ה אומר לאברהם עתה ידעתי מה עניין הקרבת האייל?

מדרש תנחומא: (פרשת שלח סימן יד) כיון שאמר ויקח את האיל ויעלהו לעולה חסר המקרא כלום מהו תחת בנו אמר אברהם רבש"ע הריני שוחט את האיל כך תהיה רואה כאלו בני שחוט לפניך, נטל דמו אמר כך תהא רואה כאלו דם יצחק זרוק לפניך, נטל את האיל והפשיטו א"ל כך תהא רואה כאלו עור יצחק הופשט לפניך על גבי המזבח, שרפו א"ל כך תהא רואה כאלו אפרו צבור לפניך על גבי המזבח, ויעלהו לעולה תחת בנו חסר המקרא כלום מהו תחת בנו א"ל הקדוש ברוך הוא חייך בנך הוא שנתקרב ראשון אלא האיל הזה תחתיו.

יוצא מדברי התנחומא שכל ההרגשות שהרגיש אברהם אצל יצחק הרגיש באיל ולכן זו היתה המשך לעבודתו.

ולמדנו מפה שהקרבת האיל היתה המשך ישיר של העקדה להעמיד את אברהם בשלמות העבודה שלו אחר שבחר ובא לשחוט את בנו עמד הקב"ה ולא השאיר אותו בלי עבודה אלא פתח לו פתח שיוכל לעקוד ממש.